

Posudek konzultanta

na rigorózní práci Mgr. Terezy Jelínkové

Materiální a formální vazební právo

I. Rigorózní práce Mgr. Terezy Jelínkové o rozsahu 109 stran textu a několika nečíslovaných stran příloh je zasvěcenou studií věnovanou institutu vazby. Téma rigorózní práce je velmi významné i velmi aktuální. Není mnoho institutů trestního řádu, které by byly tak široce zpracovány literárně i judikaturou a které by byly současně pod takovým dohledem médií, jako právě institut vazby. Je to pochopitelné. Vazba znamená vážný zásah do osobní svobody člověka, o jehož vině nebylo dosud pravomocně rozhodnuto. Proto by se její použití mělo pečlivě zvažovat, aby nedocházelo k jejímu zneužívání nebo nadužívání. Autorka správně v úvodu uvádí, že institut vazby je nejvýznamnějším prostředkem sloužícím k zajištění řádného průběhu trestního řízení a zároveň také nejvýraznějším zásahem do života dotčené osoby a jeho nejbližšího okolí.

O aktuálnosti tématu svědčí i okolnost, že téměř každá novela trestního řádu přijatá po roce 1989 se v té či oné míře dotýkala institutu vazby. Platí to v plné míře i pro velkou novelu trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. a účinnou dnem 1. ledna 2002, která zakotvila řadu změn týkajících se institutu vazby a zasáhla do její stávající koncepce. Zejména rozhodování o vazbě, komplikované formální vazební právo a z toho vyplývající aplikační problémy vedou k relativně bohaté judikatuře Nejvyššího soudu i Ústavního soudu. Rigorozantka tyto problémy neopominula a věnovala jim v práci potřebnou pozornost.

Je třeba také připomenout, že institut vazby lze zkoumat z různých úhlů pohledu (jiný je pohled orgánů činných v trestním řízení, jiný je pohled obhájce, poškozený vnímá vazbu obviněného odlišně od předchozích subjektů etc.) a že v řízení o vazbě je třeba dbát dodržování základních zásad trestního řízení, zejména zásady presumpce neviny, zajištění práva na obhajobu při rozhodování o vazbě a ovšem zejména zásady „fair“ procesu.

Autorka svoji práci rozdělila do čtyř kapitol (dále bohatě členěných) a závěru, přičemž první kapitola je úvodem k celé práci, a sedmá kapitola je závěrem práce, ve kterém autorka shrnuje poznatky, ke kterým dospěla ve své práci.

Prvé dvě kapitoly jsou věnovány obecným otázkám institutu vazby, zejména mezinárodně právním a ústavněprávním souvislostem a limitům vazby a uplatnění základních zásad trestního řízení ve vztahu k institutu vazby. Na tyto kapitoly zcela organicky navazuje pojednání o tzv. materiálním vazebním právu a tzv. formálním vazebním právu - kapitoly třetí a čtvrtá. Tyto kapitoly tvoří těžiště recenzované rigorózní práce. Svoji práci uzavírá autorka závěrem, ve kterém připomíná, že současnou právní úpravu nelze považovat za definitivní, zejména v oblasti formálního vazebního práva.

Systematiku práce považuji za správnou a logickou. Jednotlivé části práce na sebe vhodně navazují. Z osnovy vyplývá, že autorka si stanovila jako cíl své svého úsilí komplexní pohled na platnou právní úpravu a stranou neponechala některé problémy, jimiž jsou například zvláštní případy vazby (vazba vyhošťovací, vazba předběžná a vydávací, vazba ve zkráceném předávacím řízení, vazba v souvislosti s průvozem pro účely předání, vazba v souvislosti s průvozem pro účely řízení v cizině, vazba v souvislosti s výkonem cizozemských rozhodnutí, vazba v řízení o mimořádných opravných prostředcích). Soustředila se ovšem na základní, fundamentální problémy institutu vazby, a to zejména z pohledu ústavněprávních souvislostí a z pohledu aplikační praxe. Podle mého názoru se podařilo autorce vytyčený úkol splnit a práce je vypracována na velmi pěkné odborné i literární úrovni.

Rigorozantka vypracovala práci na podkladě dostatečného počtu odborných literárních pramenů. Z odborných pramenů schází některé novější práce Mandáka týkající se problematiky vazby a Ivorova slovenská monografie o zajištění osoby obviněného v trestním řízení. Správně a v dostatečné míře používá i konstantní judikaturu obecných soudů i judikaturu Ústavního soudu. Autorka také správně postřehla a v práci akceptovala, že povaha tématu nedovolí zabývat se jen normami trestního řádu, resp. policejního zákona či zákona o výkonu vazby, ale že je nutný hlubší průnik do dalších norem, jako jsou Ústava, Listina, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Rigorózní práce je zpracována pečlivě i po technické stránce a je napsána živým, čtivým stylem.

II. Vlastní faktická část práce je soustředěna do kapitol pojednávajících o tzv. materiálním a formálním vazebním právu. Hlavní pozornost je v těchto kapitolách soustředěna na výklad platné právní úpravy vazby a na řešení souvisejících aplikačních problémů.

V partii o vazebních důvodech autorka podrobně rozebírá platnou právní úpravu a snaží se výklad přiblížit či doplnit i praktickými příklady.

Ve spojitosti s výkladem ustanovení § 67 písm. a) tr. řádu o koluzní vazbě bych považoval za žádoucí kritičtěji se vyjádřit k aplikační praxi Ústavního soudu, zejména ve vztahu k institutu vazby. Mám tím na mysli například zásadu obsaženou v nálezu publikovaném pod č. 48 ve svazku 33 Sbírký nálezů a usnesení ÚS. Ústavní soud zde vyslovil, že hrozbou vysokým trestem podle § 67 písm. a) tr. řádu lze odůvodnit vazbu jen tehdy, jde-li o trestný čin, který předpokládá uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně osmi let. V samotném nálezu pak není tento závěr dostatečně odůvodněn, není například zřejmé, odkud ústavní soud presumoval onu hranici trestu odnětí svobody, když trestní řád žádnou takovou striktní hranici neuvádí, právě proto, aby mohlo být přihlédnuto k individuálním zvláštnostem toho kterého případu. Podle mého názoru se například v tomto rozhodnutí Ústavní soud odchyluje od jinak obecně a často proklamované zásady, kterou si lze přecíst téměř v každém nálezu, že totiž jen ústavně konformně vykládá „jednoduché právo“.

Ve spojitosti s popisem prostředků umožňujících nahradit vazbu by bylo žádoucí se vyjádřit k otázce smyslu peněžité záruky, zejména k námitce proti tomuto institutu, že peněžitá záruka je určena jen hospodářsky silným jedincům a zakládá nerovnost před zákonem. K této otázce by bylo vhodné se vyjádřit při ústní obhajobě.

Zejména v kapitole o formálním vazebním právu by bylo vhodné kritičtěji se vyjádřit k platné právní úpravě. Nejvýznamnější výtky se podle mého názoru týkají rozhodování o dalším trvání vazby, systému periodického rozhodování o vazbě a systému podvojného rozhodování o vazbě ze zákona (§ 71 tr. řádu) a na návrh (§ 72 tr. řádu).

III. Závěrem shrnuji: Rigorózní práce Mgr. Terezy Jelínkové je plně způsobilým podkladem pro ústní obhajobu. Rigorozantka prokázala schopnost samostatného písemného projevu na odborné téma. Prokázala také znalost právní úpravy, judikatury i aplikační praxe.

Při ústní obhajobě doporučuji reagovat na podněty obsažené v posudku konzultanta.

V Praze 24. února 2007

Doc. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.,
konzultant